

Теоретичний логос фіскальної децентралізації

Розглянуто еволюційні аспекти децентралізаційних процесів місцевих фінансів в Європі, охарактеризовано підходи деяких зарубіжних та вітчизняних дослідників до розуміння децентралізації як розширення прав і компетенцій місцевих органів влади у сфері територіального розвитку. Досліджено сутність «фіскальної децентралізації» у контексті формування бюджетів органів місцевого самоврядування з допомогою податків і зборів, а також їхнього впливу на розвиток територій та подолання територіальних диспропорцій. Наголошено, що важливими науковими напрацюваннями у сфері фіскальної децентралізації є розробки В. Оутса та гіпотеза американського економіста Ч. Тібу «голосування ногами». Доведено, що розподіл функцій між бюджетами певною мірою залежить від державного устрою країни.

Ключові слова: фіскальна децентралізація, бюджетний федералізм.

Обов'язкова умова побудови демократичної держави – це формування ефективної системи бюджетно-податкових відносин між центральним рівнем та рівнем територіальних об'єднань, яка б забезпечувала фінансову незалежність місцевого самоврядування. Здатність представницьких органів влади територій надавати місцеві громадські послуги і забезпечувати збалансований розвиток територій обмежена залежністю від держави, центрального бюджету. Передумовами для створення фінансової самостійності та ефективної фіскальної бази територій є економічно обґрунтована і доцільна децентралізація та справедливий розподіл повноважень, відповідальності, податкової бази між різними ланками бюджетної системи.

Дискусії щодо децентралізації бюджетних повноважень органів місцевого самоврядування є предметом сучасних наукових досліджень, до якого активно зверталися вітчизняні вчені, зокрема О. Горун, О. Дроздовська, О. Заверуха, Н. Ісаєва, С. Колодій, О. Кириленко, О. Майданник, А. Малярчук, О. Музика, Л. Нікітіна, С. Слухай, а також зарубіжні науковці: А. Шнейдер, А. Фоссаті, Дж. Панелла, Дж. Родден, Р. Левітан, О. Кван, К. Зіммерман та інші. Поряд з цим, спостерігається деяка фрагментарність вивчення проблематики теоретичних, еволюційних аспектів фіскальної децентралізації, бюджетного федералізму в контексті територіального розвитку та розширення податкових повноважень органів місцевого самоврядування.

Мета дослідження полягає у визначенні історичних передумов становлення фіскальної децентралізації в Україні на основі вивчення теоретичних аспектів досліджуваної проблематики, а також визначенні основних позитивних і негативних сторін фінансової децентралізації та оцінці можливостей застосування даних теоретичних аспектів в Україні.

Відзначимо, що в теоретичних і практичних дослідженнях поняття «децентралізація» є багатоаспектним та розглядається різнопланово. На семантичному рівні децентралізація (від лат. de – «протиставлення», centralis – «центральный») трактується як знищення, ослаблення або скасування централізації [1, с. 249]. Водночас, найбільш узагальненим визначенням терміна «децентралізація» у радянський період було розширення прав місцевих державних органів управління в результаті передання їм деяких функцій центральних органів [2, с. 137].

Перші ознаки децентралізаційних процесів спостерігалися в Європі ще в XI–XII ст. Так, ще Річард I (1157–1199 рр.), потребуючи грошей для фінансування хрестових походів, почав активно використовувати швидкий та ефективний засіб поповнення державної скарбниці – продаж містам хартій, які гарантували їм певні привілеї. Зокрема, міста за згодою Корони отримали права самоуправління, судочинства, зведення укріплень, створення збройних загонів для підтримання правопорядку. Але найголовніше те, що змінився їхній податковий статус. Після дарування хартій певні адміністративно-територіальні утворення в майновому і правовому аспектах набули такої сили й значення, що король не зміг без згоди стягувати з них жодних податків, за винятком відкупного збору з міста [3, с. 549].

Більш чітких та окреслених рис процес децентралізації в Європі набув у XVIII–XIX ст., коли вперше це поняття було закріплене у французькому законодавстві. Так, у Франції децентралізаційна теорія («decentralisation») виникла напередодні Великої французької революції 1789 р. як своєрідна реакція на наполеонівські реформи, що встановили міцний централізований бюрократичний апарат влади і значною мірою нівелювали принципи місцевого самоврядування. Головним ідейним постулатом децентралізаційної теорії стало положення про обґрунтування чіткого розподілу адміністративних справ на такі, які є результатом місцевого самоврядування, й на загальнодержавні справи, що відповідним чином делегуються громадам.

Проблематика розподілу повноважень між державою та місцевими самоврядними органами активно вивчалася у процесі розвитку громадської і державницької теорій місцевого самоврядування, ідейні постулати яких надавали верховенство або громадам, або державі. Однак певна правова, організаційна та фінансова самостійність місцевих органів влади визнавалася однозначно. Такі підходи знайшли своє правове визначення у сучасній Європейській хартії місцевого самоврядування, де, зокрема, зазначено: «Державні повноваження, як правило, повинні переважно реалізовуватись органами влади, найбільш близькими до громадянина. Надання повноважень іншому органу влади слід здійснювати з врахуванням обсягу та характеру поставлених завдань, а також вимог ефективності та економії» [4, с. 75]. Водночас вважається, що цей принцип «...спонукає нести відповідальність в обов'язковому політичному характері децентралізації, який слід розуміти в тому, щоб надати органам місцевого самоврядування не делеговані, а власні повноваження» [5, с. 40].

Об'єктивну необхідність фіскальної децентралізації підтримували також російські науковці. Зокрема, ідейні підходи до децентралізаційних процесів застосовував відомий російській фінансист початку XX ст. Д. Боголепов [6]. Він, власне, наголошував: «Окрім тих функцій, які держава виконує як єдине ціле, в кожній її частині існує цілий ряд потреб, що не мають загальнодержавного інтересу, але є суттєво важливими для окремої території. З одного боку, забезпечити задоволення таких інтересів держава не в змозі. З іншого – на місцях краще знають потреби й уподобання населення, тому передача окремих функцій держави на локальний рівень сприяє задоволенню інтересів жителів окремих територій». Вчений Л. Веліхов, аналізуючи особливості покриття певних витрат територій, стверджував: «Звичайні витрати комун необхідно покривати за рахунок їхніх надзвичайних доходів» [7, с. 348]. Таким чином, визнавалися природність бюджетних витрат, пов'язаних із розвитком територій, та їхнє покриття за рахунок власних доходів.

Ми підтримуємо позицію вітчизняних науковців у тому, що з метою достатнього фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні необхідно, перш за все, збільшити коло прав у бюджетно-фінансовій сфері через надання податкових і бюджетних повноважень представницьких органів самоврядування. Цікавою й актуальною залишається думка О. Майданник, що одним із засобів досягнення фінансового забезпечення територій є закріплення права місцевих рад нижчих рівнів брати вирішальну участь у встановленні радами вищих рівнів нормативів відрахувань до місцевих бюджетів від загальнодержавних податків та інших доходів, а також у розмежуванні частини зазначених податків і доходів між місцевими бюджетами різних рівнів [8, с. 20].

Таким чином, подані вище підходи деяких зарубіжних та вітчизняних дослідників зводяться до розуміння децентралізації як розширення прав і компетенцій місцевих органів влади у сфері місцевих фінансів. Очевидним видається й те, що розширені за умов фіскальної децентралізації власні повноваження територій мають відповідним чином опиратися на фінансування за рахунок власних дохідних джерел (а отже, делеговані – за рахунок ресурсів, що спеціально виділяються відповідним органом). Тільки за таких умов буде забезпечуватися волевиявлення членів кожної територіальної громади в межах її власної компетенції. Саме при такому підході досягається максимальна ефективність як результат взаємозалежності доходів та видатків територій. Це, зокрема, впливає з так званого принципу «фіскальної рівноваги» Олсона (Olson's principle of «fiscal equivalence»), що широко використовується у фіскальній практиці країн Європи.

Позитивним аспектом децентралізаційних процесів є суттєве наближення діючої у країні влади до населення територій, а водночас місцева влада стає більш відповідальною за власні дії чи бездіяльність перед своїми громадянами. Фіскальна децентралізація наближає також місцеві органи влади до населення і спонукає їх пристосовуватись до місцевих потреб. Такої думки, зокрема, дотримуються як вітчизняні, так й іноземні науковці [6; 9–11].

Ще одним терміном, введеним у науковий обіг, прийнято вважати фінансову децентралізацію як процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їхнє використання між центральним та локальним рівнями управління. Зарубіжні вчені замість фінансової децентралізації використовують термін «фіскальна децентралізація». Для означення й характеристики процесів формування бюджетів органів місцевого самоврядування щодо використання податків і зборів, а також їхнього впливу на розвиток територій та подолання територіальних диспропорцій логічним і виправданим, на нашу думку, було б виокремлення такого підвиду фінансової децентралізації, як податкова.

У науковій термінології має місце також близьке за своєю семантичною природою поняття «бюджетний федералізм». Цей термін використовується як для країн з унітарним, так і з федеративним устроєм. З цього приводу російський вчений Л.Н. Якобсон зазначив: «Федералізм у такому разі розуміється лише як наявність окремих територіальних ланок бюджетної системи країни» [13, с. 286]. У межах теорії бюджетного федералізму розглядається теорема про децентралізацію, основний зміст якої полягає в такому: якщо децентралізація не впливає на рівень витрат, то таке ухвалення рішень щодо локального суспільного блага ефективніше за централізацію або принаймні не поступається їй з точки зору ефективності [13, с. 249].

Основоположником ідеї фінансової (фіскальної) децентралізації був американський економіст Ч. Тібу, який обґрунтував її у своїй праці «Економічна

теорія фіскальної децентралізації в публічних фінансах: необхідність, джерела й використання» (1961 р.). Він, зокрема, стверджує, що саме фіскальна децентралізація дає змогу субнаціональним органам управління отримувати автономію щодо фінансування і забезпечення населення суспільними товарами й послугами. Така автономія властива фіскальній політиці США. Інші країни порівняно нещодавно дійшли висновку, що децентралізація політично необхідна. Згаданий вчений довів, що за умови фіскальної автономії субнаціональних органів управління публічні видатки відповідатимуть індивідуальним уподобанням споживачів згідно з їхніми потребами.

Згодом ідеї Ч. Тібу набули розвитку в працях таких зарубіжних дослідників: В. Оутса – «Фіскальний федералізм» (1972 р.) і «Політична економія фіскального федералізму» (1977 р.), Р. Масгрейва – «Нариси фіскального федералізму» (1977 р.), Д. Аронсона й Д. Хіллі – «Фінансування урядів штатів і місцевих органів» (1986 р.), Г. Роузена – «Дослідження штатних і локальних публічних фінансів» (1986 р.), німецьких науковців: У. Шумахера – «Фіскальний федералізм у Федеративній Республіці Німеччина» (1993 р.), Т. Куна – «Теорія комунального фінансового вирівнювання» (1995 р.), В. Решта – «Проблеми федеративного управління: місце нових земель у загальнонімецькому фінансовому вирівнюванні» (2000 р.), Ф. Шарфа – «Перспективи розвитку німецького федералізму» (1999 р.), Ш. Бланкарта – «Аналіз німецького фіскального федералізму» (1996 р.), а також у працях швейцарських учених Б. Фрая та Р. Айхенберга – «Новий федералізм: ідея ФОСЖ» (2001 р.) і «Дискусійні питання політико-економічних перспектив федералізму» (1998 р.) [14] та інших науковців.

Значний внесок у розвиток теорії децентралізації, зокрема фіскальної, зробив англійський учений-економіст В. Оутс. Він запропонував таке визначення цього терміна: децентралізація – право незалежного ухвалення рішень децентралізованими одиницями. Таким чином, регіональні й місцеві органи мають змогу самостійно приймати рішення щодо фінансових питань і питань з управління територією. В 1972 р. у своїй праці «Фіскальний федералізм» В. Оутс вивів теорему децентралізації, за основу якої взято ідеї Ч. Тібу. Якщо децентралізація не впливає на рівень витрат, то децентралізовано ухвалене рішення щодо постачання локального суспільного блага має бути більш ефективним за централізоване або не поступатися йому з точки зору ефективності. Інакше кажучи, при децентралізації доцільно зіставляти суспільні витрати і переваги від надання благ на місцевому рівні. Теорема В. Оутса ґрунтується на таких твердженнях: блага, пов'язані з децентралізацією суспільних послуг, просторово обмежені; надання споживачами переваги приватним чи суспільним благам, а також їхнє ставлення до різних суспільних благ неоднакове; реагування споживачів на «фактори бюджетної локалізації» мобільне. Йдеться про різницю між послугами, що надаються на місцевому рівні та ставками податків. Інакше кажучи, кожен споживач, змінюючи місце проживання, може підібрати для себе найбільш вигідні послуги й плату за них (ставки місцевих податків). Якщо ці умови не виконуються, то, на думку В. Оутса, підстав для децентралізації в умовах економічної ефективності нема. До того ж, згаданий вчений зазначає: «Традиційна теорія фіскального федералізму дає набір рекомендацій для закріплення за різними рівнями державної влади певних функцій та відповідних фіскальних інструментів» [15, с. 63].

Поряд з науковими напрацюваннями В. Оутса важливими також є інші розробки у сфері фіскальної децентралізації, зокрема гіпотеза американського економіста Ч. Тібу «голосування ногами». Так, у центрі бюджетно-податкових

взаємовідносин між центральними і територіальними рівнями управління він ставить індивіда, громадянина-виборця. Згаданий вчений брав до уваги альтернативні соціально-психологічні та економічні мотивації людей, вважаючи, що одним із них вигідніше з фінансових міркувань залишатися вдома і намагатися змінити на краще умови свого проживання, ніж мігрувати, тоді як інші охоче змінюють місце проживання. Дослідження Ч. Тібу ґрунтується на бажанні довести, яким чином ефективність децентралізованого ухвалення рішень залежить, зокрема, від розосередження людей з різними смаками по різних територіях, населених пунктах, а також чи здатна децентралізація сама собою створювати механізми й інструменти, які б сприяли такому розосередженню.

На нашу думку, на практиці важко створити адміністративно-територіальний устрій та розподіл бюджетних повноважень у повній відповідності з оптимальними економічними умовами виробництва локальних суспільних благ. Тут вагомий вплив мають історичні, політичні й ментальні фактори. У практичному аспекті дієвість вищеперелічених факторів є значною, а отже, теоретичну інтерпретацію поведінки індивіда в моделі Ч. Тібу можна вважати швидше абстрактною, такою, яка дає змогу оцінити процеси та умови, що виявляються при реальному функціонуванні фіскальної децентралізації. Однак потрібно зауважити, що теоретична цінність гіпотези згаданого вченого полягає в тому, що вона описує ознаки, за якими характеризується й оцінюється діяльність самоврядних субнаціональних територіальних утворень, і таким чином концептуалізує підходи до проблеми оптимальної алокації владних повноважень й адекватного розосередження фінансових ресурсів на різні рівні управління державою.

У сучасних умовах розвиток ідей фіскальної децентралізації є необхідним й актуальним у країнах Центральної Європи та в Росії. Так, у відомій праці «Податки й оподаткування» зазначається: «Неефективності компромісів, паразитизму й інших політичних конфліктів можна уникнути, якщо припинити трансферти між органами влади. І тільки фіскальна децентралізація у поєднанні з фіскальною еквівалентністю (платність за всі державні послуги) може створити для місцевих органів влади стимул до розширення бази доходів та розвитку» [16].

Однак, як і будь-яка теорія, фінансова децентралізація має свої позитивні й негативні боки, тому при її застосуванні варто звернути увагу на переваги і недоліки цього процесу. Головними перевагами децентралізації є насамперед краще забезпечення потреб місцевого населення органами місцевого самоврядування на локальному рівні. Крім цього, сприяння розвитку конкуренції між органами місцевого самоврядування (це стосується унітарних країн, а у федеративних – між регіональним і місцевим рівнями управління) дає змогу громадянам самим вибирати для своєї діяльності адміністративні одиниці з кращим рівнем забезпечення послугами.

Оскільки децентралізація передбачає розподіл функцій, доцільно вирішити, які з них варто передавати на місцевий рівень управління, а які – залишити закріпленими за центральним. Так, Р. Масгрейв розробив класифікацію суспільних завдань, яка визначає доцільність закріплення тих чи інших функцій за відповідними рівнями управління. На його думку, основною функцією місцевих органів має бути розподільча функція. Інакше кажучи, головним їхнім завданням є забезпечення місцевого населення суспільними товарами й благами відповідно до уподобань при максимальному ступені покриття тягаря фінансування, яке покладається на бенефіціаріїв цих послуг. Вагомим у теоретизації фіскальної децентралізації стали такі принципи, які сформулював Р. Масгрейв: 1) принцип

відповідності (рішення про виробництво суспільних благ мають приймати ті громадяни, які проживають на території, де отримуватимуться вигоди, платежі й адмініструватимуться податки і збори для фінансування суспільного блага); 2) принцип централізованого перерозподілу (зміни в розподілі мають покладатися на центральний уряд, який володіє необхідними важелями для здійснення політики розподілу); 3) принцип фінансового вирівнювання (за відсутності адекватної політики індивідуального розподілу центральний уряд має забезпечувати певний ступінь вирівнювання між краще та гірше забезпеченими територіями); 4) принцип національних бажаних благ (центральний уряд може стимулювати цільовими трансфертами надання певних локальних суспільних благ, оскільки їхнє виробництво характеризується просторовими зовнішніми ефектами або вони є особливо значущими благами з національної точки зору) [17, с. 13].

Ми підтримуємо вищеподані принципи фіскальної децентралізації, але, щоб проводити політику фінансової децентралізації, дуже важливо для країн розподілити завдання між різними рівнями управління. Отже, по-перше, потрібно чітко визначити, які завдання доцільно закріпити за тим чи іншим рівнем влади. По-друге, слід дотримуватися розподілу цих завдань на постійній основі. По-третє, з розмежуванням завдань майже вирішується питання про поділ бюджетних видатків між рівнями управління.

Повноваження органів місцевого самоврядування щодо встановлення джерел доходів передбачають самостійність щодо встановлення комунальних тарифів і податків. Зокрема, в нашій державі повноваження місцевих органів влади у сфері оподаткування визначені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Декретом Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» й передбачають встановлення місцевих податків і зборів, розмірів їхніх ставок у межах, визначених законодавством, а також надання пільг у сфері місцевого оподаткування. Саме місцеві податки та збори вважаються власними доходами бюджетів місцевого самоврядування, бо вони відповідають таким критеріям: місцеві податки і збори є територіально локалізованими та формують кореляційну залежність між їхніми надходженнями й безпосередньою діяльністю місцевих органів влади, які повною мірою їх контролюють і використовують на свій розсуд.

Податкова самостійність передбачає право встановлення місцевих податків та їхніх ставок, пільг і визначення податкової бази. Фіскальна автономія залежить від ролі субнаціональних органів управління в економічній системі держави. Якщо органи місцевого самоврядування проводять політику, розроблену вищими адміністративними органами управління, то потреби у фіскальній автономії нема. Коли ж локальний рівень управління здійснює власні видаткові програми, а також самостійно визначає обсяг і якість державних послуг, що ним надаються, то неможливість органів місцевого самоврядування впливати на податкові ставки призведе до неможливості впливу на доходи місцевих бюджетів.

Розподіл функцій між бюджетами певною мірою залежить від державного устрою країни. Саме державний устрій враховується при побудові бюджетної системи країни і визначає кількість її рівнів. Наявність двох чи більше рівнів бюджетної системи потребує поділу бюджетів на державний та місцеві. У федеративних країнах останні поділяються на бюджети субнаціонального рівня (у США – штати, в Німеччині – землі, у Швейцарії – кантони) і власне органів місцевого самоврядування. Політика фінансової децентралізації визначає взаємовідносини між цими бюджетами щодо розподілу доходів та видатків, від-

повідальності й надання міждержавних трансфертів [6]. Країни з федеративним державним устроєм проводять політику фіскального федералізму – вищої форми фінансової децентралізації. Він означає розподіл повноважень між федеральною владою і владою територіальних одиниць у фінансовій сфері, що ґрунтується на законодавчо закріплених нормах.

Поряд із країнами, що мають федеративний (конфедеративний) устрій, існує багато унітарних держав, які за побудовою державних та місцевих фінансів є ближчими до федеративних. До таких країн, зокрема, належить Китай. Проведені у 70–80-х рр. XX ст. реформи були спрямовані на надання значних повноважень місцевим органам влади, які почали встановлювати та збирати податки на своїх територіях і укладати довгострокові угоди про розподіл доходів із центральним урядом [18, с. 42]. Це безпосередньо засвідчує, що прямої відповідності між задекларованим політичним устроєм та функціонуванням бюджетно-податкових систем нема, і як наслідок, країна може бути політично федеративною, а з фіскальної точки зору – унітарною, й навпаки.

Такі міркування поділяють деякі європейські науковці, які, власне, наголошують: «Принципи фіскального федералізму можуть застосовувати до федеративної та унітарної держави, які мають субцентральні рівні уряду, оскільки це неодмінно приводить до підвищення ступеня свободи цих рівнів влади як щодо видатків, так і щодо пов'язаних з ними розподілом податків, зборів, обов'язкових платежів» [19, с. 63]. Серед вітчизняних учених цю думку підтримує, зокрема С. Слухай, який стверджує, що незалежно від політичного устрою держави у будь-якій країні реально існує розподіл фіскальних повноважень між рівнями влади. Це означає, що державні фінанси мають федеративну будову, оскільки кожен рівень державного управління має закріплені за ним завдання, виконання яких покладається на сформовані в ході процедури демократичного волевиявлення відповідні уряди (регіональні, місцеві). Саме тому можна без застережень погодитися з думкою багатьох дослідників про те, що державний сектор країни будується на засадах федералізму, якщо існують принаймні два рівні держави, уряди нижчого з яких – регіональні, місцеві – мають певну автономію в реалізації покладених на них завдань з точки зору акумуляції та витрачання суспільних коштів.

Така ознака характерна як для унітарних, так і для федеративних держав. Зокрема, сектор державного управління у Франції нараховує 6 рівнів: національний, регіони, провінції, департаменти, території, комуни; у Польщі – 4 рівні: національний, воєводства, повіти, гміни; в Україні – також 4 рівні: національний (загальнодержавний), регіональний (обласний і АР Крим), міст обласного підпорядкування та сільських районів, міст районного підпорядкування, сіл і селищ [6]. Однорівневих за структурою державного управління країн дуже мало. Як правило, до них належать деякі невеликі за територією держави.

Звідси випливає, що релевантними для будь-якої країни – федеративної чи унітарної – є основні принципи фіскального (або, як його частіше називають у країнах колишнього СРСР, бюджетного) федералізму [17, с. 10]. В такому контексті фіскальний федералізм можна трактувати як поділ функцій у сфері оподаткування та здійснення видатків між рівнями державного і муніципального управління. Як у теоретичному, так і практичному аспекті фіскальний федералізм має базуватися на таких основоположних засадах: чітка відповідність між платниками податків та відповідно користувачами суспільних благ, які фінансуються за рахунок цих податків і зборів; перерозподільна функція має бути властива центральній ланці державного управління, а субнаціональний рівень призначений

для сприяння її оптимальній реалізації; фінансове вирівнювання територій, що ґрунтується на врахуванні розвитку окремих адміністративних одиниць та їхньої відповідної податкової спроможності; стимулювальна функція центральної ланки в додатковому виділенні суспільних благ має реалізовуватися за посередництвом цільових трансфертів.

Отже, фіскальна (фінансова) децентралізація – це здатність місцевого самоврядування незалежно і ефективно забезпечувати суспільними послугами шляхом узгодження видатків органів влади з місцевими потребами і уподобаннями.

Таким чином, розвиток фіскальної децентралізації в Україні – процес об'єктивно виправданий і необхідний. По-перше, децентралізація необхідна для забезпечення ефективного надання послуг і максимального їхнього наближення до населення, вдосконалення системи управління та підвищення ефективності виконання завдань, що були передані на локальний рівень, на рівень територіальних об'єднань. По-друге, назріла реальна потреба у фінансовій самостійності органів місцевого самоврядування. Без делегування місцевим органам влади обґрунтованих та відповідних повноважень у сфері оподаткування неможливо забезпечити фінансову незалежність місцевому самоврядуванню і побудувати державу демократичного зразка.

Для цього необхідно, по-перше, збільшити коло прав у бюджетно-фінансовій сфері через надання податкових та бюджетних повноважень представницьким органам самоврядування. По-друге, закріпити право місцевих рад нижніх рівнів брати вирішальну участь у встановленні радами вищих рівнів нормативів відрахувань до місцевих бюджетів від загальнодержавних податків та інших доходів.

Список використаних джерел

1. Словник іншомовних слів / [видання друге, виправл. і доповн.]; за ред. О.С. Мельничука. – К.: Головна редакція УРЕ, 1985. – 967 с.
2. Політичний словник / За ред. В.К. Врублевського, А.В. Кудрицького, В.М. Мазура та ін. – К.: 1982. – 655 с.
3. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: Наука, 1992. – 572 с.
4. Європейська Хартія про місцеве самоврядування // Фінанси. – 1993. – № 1. – С. 74–76.
5. Определение и пределы принципа субсидиарности: Доклад Координационного комитета по местным и региональным органам власти (CDLR). – Совет Европы, 1994. – 54 с.
6. Дроздовська О.С. Теоретичні засади фінансової децентралізації / О.С. Дроздовська // Фінанси України. – 2002. – № 8. – С. 19–25.
7. Велихов Л.А. Основы городского хозяйства / Л.А. Велихов. – Новочеркесск, 1928. – С. 348.
8. Майданник О.О. Правові основи бюджетно-фінансових повноважень місцевих рад народних депутатів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 / О.О. Майданник; Київський університет ім. Т. Шевченка. – К., 1993. – 20 с.
9. Скрипник А. Бюджетна децентралізація як шлях до Євросоюзу / А. Скрипник, О. Сунцова // Економіст. – 2005. – № 3. – С. 26–29.
10. Jonathan Rodden, Reviving Leviathan. Fiscal Federalism and the Growth of Government // International Organization, 2003. – Pp. 695–729.

11. Zimmerman H. Experiences with German fiscal federalism: how to preserve the decentral concert? // Fiscal Federalism in the European Union. – New York, London: Routledge. – Pp. 162–176.
12. Aaron Schneider. Decentralization: Conceptualization and Measurement // Studies in Comparative International Development, 2003. – Pp. 32–41.
13. Якобсон Л.Н. Экономика общественного сектора: Основы теории государственных финансов / Л.Н. Якобсон . – М.: Аспект Пресс, 1996. – 319 с.
14. Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова [та ін.]; за заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
15. Колодій С.Ю. Децентралізація бюджетної системи та економічне зростання / С.Ю. Колодій // Фінанси України. – 2001. – №3. – С. 63–68.
16. Налоги и налогообложение / [4-е изд.]; под ред. М.В. Романовского, О.В. Врублевской. – СПб.: Питер, 2003. – 576 с.
17. Слухай С. В. Міжбюджетні трансферти у постсоціалістичних країнах: від теорії до реалій: [монографія] / С.В. Слухай – К.: АртЕк, 2002. – 288 с.
18. Музика О.А. Неподаткові доходи місцевих бюджетів України (фінансово-правове дослідження): [монографія] / О.А. Музика. – К.: Атака, 2006. – 256 с.
19. Fiscal Federalism in the European Union / Ed. by A. Fosatti, G. Panella. – London, New York, Routledge, 1999. – Pp. 63–71.

Герчакивский С. Д., Кабаш О.Р. Теоретический логос фискальной децентрализации.

Рассмотрены эволюционные аспекты децентрализационных процессов местных финансов в Европе, охарактеризованы подходы некоторых зарубежных и отечественных исследователей к пониманию децентрализации как расширению прав и компетенций местных органов власти в сфере территориального развития. Исследована сущность «фискальной децентрализации» в контексте формирования бюджетов органов местного самоуправления с помощью налогов и сборов, а также их влияния на развитие территорий и преодоление территориальных диспропорций. Отмечено, что важными научными работками в сфере фискальной децентрализации являются разработки В. Оутса и гипотеза американского экономиста Ч. Тибу «голосования ногами». Доказано, что распределение функций между бюджетами в известной мере зависит от государственного строя страны.

Ключевые слова: фискальная децентрализация, бюджетный федерализм.

Gerchakivsky S.D., Kabash O.R. Theoretical Logos of Fiscal Decentralization.

The evolutionary aspects of decentralization processes of local finances in Europe, approaches of some foreign and national researchers to the understanding of decentralization as expansion of rights and jurisdictions of local authorities in the field of territorial development have been considered. The essence of «fiscal decentralization» in the context of the forming of budgets of the organs of local self-government by taxes and takings and also their influence on the development of territories and the overcoming of territorial disproportions has been studied. It has been marked that elaborations of V. Outs and hypothesis of American economist Ch. Tibu «feet voting» are important scientific works in sphere of fiscal decentralization. It has been proved that distribution of functions between budgets to a certain extent depends on the political system of the country.

Key words: fiscal decentralization, budgetary federalism.

Надійшло 21.05.2009 р.